

III. FINANČNÍ SEKTOR

Domácí finanční sektor v roce 2019 zaznamenal růst ve většině segmentů, dopady koronavirové krize však pravděpodobně ovlivní růstovou dynamiku v roce 2020. Bankovní sektor vstoupil do akutní fáze koronavirové krize s robustní kapitálovou pozicí, silnou ziskovostí a vysokou likviditou. Nebankovní sektor si zachoval odolnost vůči systémové likviditní zátěži.

Ekonomické důsledky koronavirové krize zvýší tlak na hospodaření domácích finančních institucí. Reakce bankovního sektoru v klíčové oblasti úvěrových ztrát je prozatím utlumená v důsledku využití flexibility regulačního a účetního rámce i stabilizačních ekonomických opatření. Do budoucna lze nicméně očekávat nárůst úvěrových ztrát, které budou zvyšovat tlak na ziskovost bankovního sektoru. Nejistota ohledně budoucího vývoje proto vyžaduje pečlivé zvážení možné reakce makrobezpečnostní politiky v oblasti kapitálové vybavenosti. Otřesy na finančních trzích neovlivnily stabilitu domácích pojišťoven, penzijních a investičních fondů. Rizika související se zvýšenou volatilitou tržních proměnných přetrvávají v segmentu penzijních fondů. Výsledky provedených zátěžových testů dokládají, že stávající úroveň kapitálové vybavenosti, likvidity a ziskovosti rozhodujících částí finančního sektoru zajišťuje značnou odolnost vůči nepříznivému vývoji.

III.1 VÝVOJ VE FINANČNÍM SEKTORU

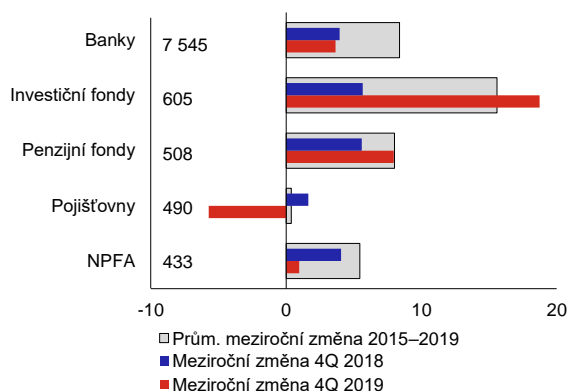
Bilanční suma všech segmentů vyjma pojišťoven vzrostla, v nadcházejícím roce lze očekávat zmírnění tempa růstu investičních fondů

Všechny segmenty finančního sektoru vyjma pojišťoven vykázaly ke konci roku 2019 meziroční nárůst bilanční sumy (Graf III.1). Celková aktiva finančního sektoru meziročně vzrostla o 4,0 % na 9,6 bil. Kč (169,7 % HDP). Bankovní sektor³⁸, který představuje téměř 80 % aktiv finančního sektoru, zaznamenal největší nárůst v absolutním vyjádření (o 267 mld. Kč, resp. o 3,7 %). Nejvyšší tempo růstu bilanční sumy vykázaly investiční fondy (o 97 mld. Kč, resp. o 18,7 %). Vzhledem k dopadům koronavirové krize na finančních trzích lze ovšem očekávat v roce 2020 určitou korekci vývoje tohoto dlouhodobě rostoucího segmentu. Bilanční suma meziročně poklesla u pojišťoven (o 30 mld. Kč, resp. o 5,7 %).

Graf III.1

Dynamika růstu jednotlivých segmentů finančního sektoru

(v %)

Zdroj: ČNB

Poznámka: NPFA = nebankovní poskytovatelé financování aktiv. Údaje v závorce v mld. Kč ke konci roku 2019. Bankovní sektor zahrnuje i segment družstevních záložen.

38 Vzhledem k malému relativnímu objemu hodnoty vůči bankovnímu sektoru zahrnují aktiva bankovního sektoru rovněž aktiva segmentu družstevních záložen.

III.2 BANKOVNÍ INSTITUCE

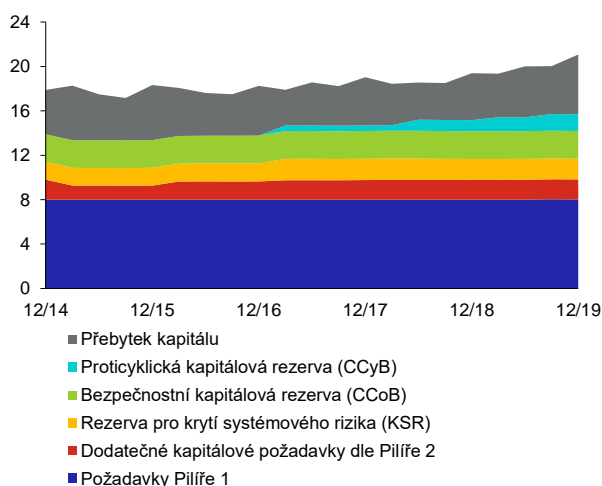
III.2.1 Kapitál

Domácí bankovní sektor vstoupil do koronavirové krize a fáze poklesu finančního cyklu dobře kapitálově vybaven

V růstové fázi finančního cyklu vytvářely banky z rozhodnutí ČNB proticyklickou kapitálovou rezervu (CCyB) a obezřetně udržovaly stabilní výši dobrovolně drženého přebytku kapitálu. V průběhu roku 2019 vzrostl celkový regulaturně uznatelný kapitál v domácím bankovním sektoru o 46 mld. Kč a dosáhl úrovně 528 mld. Kč.³⁹ Celkový kapitálový poměr se zvýšil o 1,7 p. b. na 21,1 % (Graf III.2) a kapitálový poměr Tier 1 o 1,7 p. b. na 20,6 %.⁴⁰ Vývoj kapitálového poměru ovlivnila především akumulace kapitálu ze zisku (+1,8 p. b. kapitálového poměru) a pokles agregátních rizikových vah (+0,7 p. b.), které převážily růst klientských úvěrů a ostatních aktiv (-0,8 p. b.).

Graf III.2
Struktura kapitálových požadavků v domácím bankovním sektoru

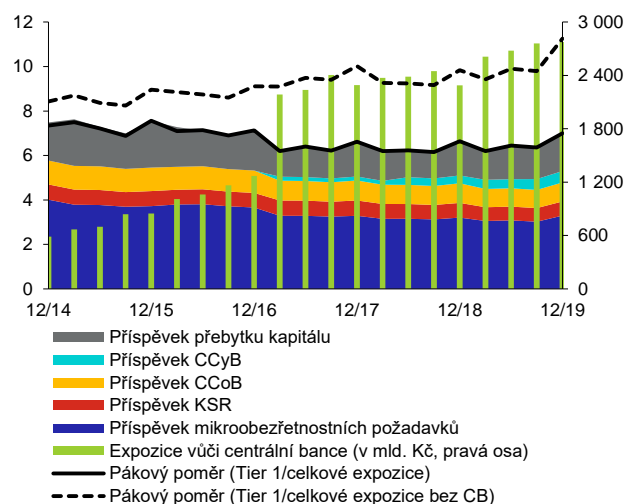
(v p. b.)

Zdroj: ČNB

Graf III.3
Struktura pákového poměru podle zdrojů kapitálu (jmenovatel včetně expozic vůči ČNB)

(v %; pravá osa v mld. Kč)

Zdroj: ČNB

Poznámka: Z důvodu nedostupnosti dat v delší časové řadě obsahuje jmenovatel pákového poměru do třetího čtvrtletí 2016 celková aktiva namísto celkových expozic. Příspěvek přebytku kapitálu je tvořen celkovým kapitálem (nikoliv pouze kapitálem Tier 1).

Snížení sazby proticyklické kapitálové rezervy na 1 % zvýšilo přebytek kapitálu institucí

ČNB v rámci ekonomických stabilizačních opatření ke zmírnění hospodářských dopadů koronavirové krize reagovala snížením sazby CCyB z 1,75 % na 1 % s platností od 1. 4. 2020. To vedlo k navýšení přebytku kapitálu ve výši téměř 20 mld. Kč. S platností od 1. 7. 2020 dále snížila sazbu CCyB na 0,5 %. Díky tomu se snížila kapitálová náročnost nově poskytovaných úvěrů, což podpořilo schopnost bankovního sektoru absorbovat ztráty a poskytovat úvěry reálné ekonomice (část V.III).

Ekonomické důsledky koronavirové krize vytvoří tlak na kapitálovou pozici domácích institucí

Koronavirová krize vyvolala bezprecedentní pokles ekonomické aktivity s výraznými hospodářskými dopady. V současnosti není možno spolehlivě určit jejich rozsah. Ten bude záviset na: i) reakci subjektů reálné ekonomiky na šokový impuls koronavirové krize v dlouhodobějším horizontu (část II), ii) rozsahu a účinnosti dosud přijatých ekonomických stabilizačních opatření (část III) a iii) dalším vývoji koronavirové pandemie a následné reakci reálné ekonomiky

39 Z analýzy kapitálu bankovního sektoru jako celku v celé části III.2 byly vyňaty Česká exportní banka (ČEB) a Českomoravská záruční a rozvojová banka (ČMZRB). Důvodem je jejich 100% vlastnictví českým státem (a s tím související implicitní státní záruky za jejich závazky), odlišný obchodní model a volatilita jejich úvěrového portfolia.

40 Souhrnný kapitálový požadavek složený z minimální regulaturně stanovené úrovně v Píli 1 (8 %), požadavků na základě vyhodnocení rizik dohledovým orgánem v Píli 2 (v průměru za sektor 1,8 %) a kapitálových rezerv (v průměru za sektor 5,9 %) splňuje většina bank s dostatečnou rezervou. Přebytek kapitálu dosahoval ke konci roku 2019 hodnoty 135 mld. Kč, z toho u systémově významných bank 83 mld. Kč (4,7 p. b.), u ostatních bank 52 mld. Kč (7,2 p. b.).

a vlád v domácím i celosvětovém měřítku (část IV). Lze předpokládat, že zejména prodlužování období omezené hospodářské aktivity může tlak na oslabení kapitálové pozice institucí zesilovat. V takovém případě lze očekávat i eskalaci následných nepříznivých důsledků spojenou s možnými dlouhodobějšími strukturálními změnami v chování domácností a nefinančních podniků.

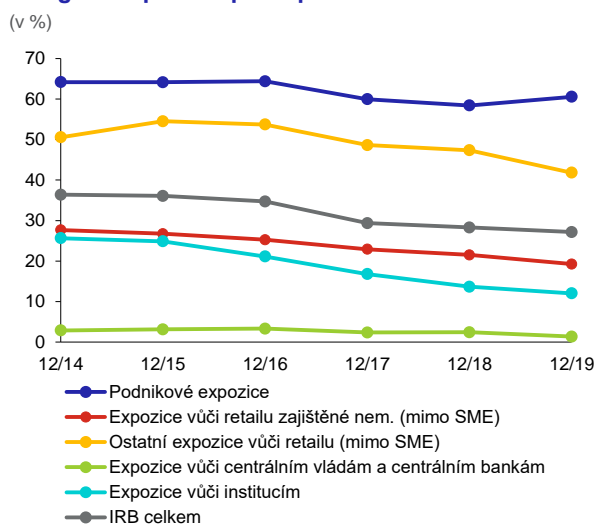
Kapitálová vybavenost domácích institucí je významně podmíněna kapitálovými přebytky...

V *Základním scénáři* makrozátěžových testů ČNB neklesá kapitálový poměr bankovního sektoru jako celku pod úroveň kapitálového požadavku podle Pilíře 1 a Pilíře 2. Většina bank plně využije bezpečnostní kapitálovou rezervu a některé ze systémově významných institucí i rezervu ke krytí systémového rizika. Výsledky makrozátěžových testů rovněž potvrdily zásadní roli kapitálových přebytků při zajištění stability bankovního sektoru v případech silně nepříznivého ekonomického vývoje. V *Nepříznivém scénáři* makrozátěžových testů ČNB by se bez kapitálového přebytku ocitlo pod úrovní celkového kapitálového požadavku 17 bank i sektor jako celek (část IV.1).

... a vyžaduje obezřetný přístup k rozdělování zisků...

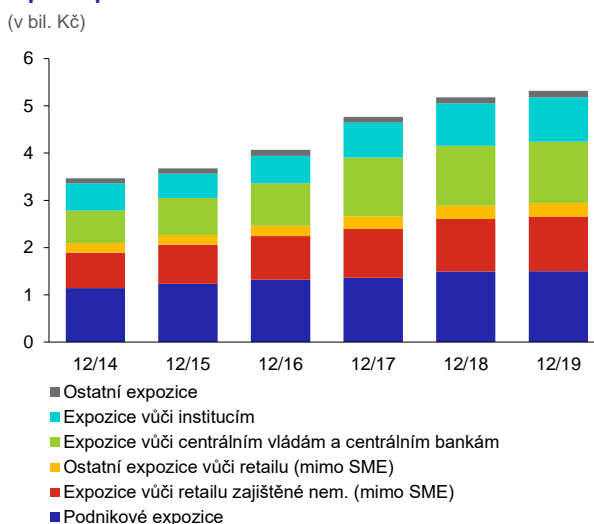
Nejistota ohledně budoucího ekonomického vývoje a jeho vlivu na hospodaření institucí, resp. úvěrové ztráty⁴¹ vedla ČNB k doporučení vyzývající instituce k dočasnému omezení výplaty dividend či jiných kroků, které by mohly ohrozit jejich odolnost do doby, než odezní akutní i dlouhodobější důsledky koronavirové krize.⁴² Obdobná doporučení byla vydána v řadě zemí EU a výsledkem koordinace těchto aktivit na úrovni EU bylo Doporučení ESRB k rozdělování zisků⁴³, které předpokládá trvání obezřetného režimu minimálně do konce roku 2020.

Graf III.4
Průměrné rizikové váhy dle nejvýznamnějších kategorií expozic s přístupem IRB

Zdroj: ČNB

Graf III.5
Velikost nejvýznamnějších kategorií expozic s přístupem IRB

Zdroj: ČNB

... i s ohledem na možnou změnu trendu vývoje rizikových vah...

Změna fáze finančního cyklu a nárůst materializace úvěrového rizika se promítá do nárůstu rizikových vah expozic institucí, které používají interní modely k jejich stanovení (tzv. přístup IRB).⁴⁴ Implicitní agregátní rizikové váhy měly v předchozích letech tendenci klesat (v roce 2019 meziročně o 1,1 p. b. na 27,2 %, Graf III.4). V případě retailových expozic vývoj odpovídal silně růstové fázi a následně vrcholu finančního cyklu, jež byla doprovázena stabilní dynamikou příjmů domácností a příznivým vývojem cen nemovitostí.⁴⁵ U rizikových vah podnikových expozic se již v průběhu roku

41 Materializace úvěrových ztrát kulminuje obvykle jeden až dva roky od počátku hospodářského útlumu, viz BIS (2020): *Buffering Covid-19 losses – the role of prudential policy*.

42 Komunikace vedle bank směřovala rovněž na pojišťovny a penzijní společnosti, viz <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/br-zapisy-z-jednani/Rozhodnuti-bankovni-rady-CNB-1585238400000/?tab=statement>.

43 Viz <https://www.esrb.europa.eu/home/html/index.en.html>.

44 V analýze rizikových vah jsou použita data o tzv. implicitních rizikových vahách. Ty jsou vypočteny jako vážená hodnota expozice / hodnota expozice dle evropského vykazovacího rámce COREP. Expozice, jejichž rizikové váhy jsou stanovovány pomocí přístupu IRB, tvoří 5,3 bil. Kč (Graf III.5), což odpovídá 70,1 % expozic tuzemského bankovního sektoru.

45 V roce 2019 rizikové váhy k úvěrům zajištěným rezidenčními nemovitostmi meziročně poklesly o 2,3 p. b. na 19,3 %, rizikové váhy poklesly i u ostatních expozic vůči retailu (zejména úvěry na spotřebu a další nezajištěné produkty), meziročně o 5,5 p. b. na 41,8 %.

2019 začínaly projevovat rostoucí tlaky na ziskovost v prostředí zvýšených mzdových nákladů a slábnoucí zahraniční poptávky (část II.1).⁴⁶ Současná situace může tendenci růstu rizikových vah podnikových expozic dále zesílit (část IV.1).

... který může spolupůsobit na pokles kapitálového poměru

Růst rizikových vah vede za jinak nezměněných podmínek k nárůstu kapitálového požadavku v absolutním vyjádření a ke snížení kapitálového poměru. Možný nárůst rizikových vah bude v rozhodující míře ovlivněn zejména dlouhodobějšími strukturálními důsledky koronavirové krize na ekonomiku v domácím i celosvětovém rozměru, a nemusí tedy být zpočátku intenzivní. Částečně nebo dočasně může být zmírněn fiskálními, měnověpolitickými a obezřetnostními stabilizačními opatřeními, např. státními zárukami v případě širokého uplatnění záručních programů COVID⁴⁷, které snižují úvěrová rizika příslušných expozic (Tab. III.1). Vliv nárůstu rizikových vah na kapitálovou pozici může být naopak umocněn v případě, že dojde k jeho souběhu s významnými úvěrovými ztrátami (část III.2.2).

Tab. III.1

Transmise fiskálních stabilizačních opatření do hospodaření institucí po dobu jejich platnosti

Popis opatření		Dopady na úvěrové instituce*												
Typ opatření	Cíl opatření	Příjemce opatření				Dluhový nástroj	Úvěrové riziko (část III.2.2)			Ziskovost (část III.2.3)		Kapitálová vybavenost (část III.2.1)		Likvidita
		Nefinanční podniky	Živnostníci	Domácnosti	Klasifikace úvěrových stupňů		PD	LGD	Výnosy	Náklady (ECL)	Ziskovost	RW	Jiné**	
Přímá finanční pomoc		x	x	x	Ne	↓	↓		↓	↑	↓			
Úvěrové garance	Posílení likviditní situace podniků a domácností	x	x		Ano			↓	↓	↑	↓	↑ (BOX 3)		
Úvěrové moratorium		x	x	x	Ano	↓	↓		↓	↗	↓		↓	

Zdroj: ČNB

Poznámka: Šipky vyjadřují rozdíl oproti situaci, za níž by se žádná opatření neuplatnila. * Směr šipky naznačuje transmisi do relevantních parametrů, barva šipky (zelená/červená) celkový očekávaný dopad (příznivý/nepříznivý) do hospodaření institucí. ** Jiná opatření k posílení regulatorního kapitálu za účelem absorpce ztrát (úpravy odečtů od kapitálu, omezení výplaty dividend atd.). PD = pravděpodobnost selhání, LGD = ztrátovost při selhání, RW = rizikové váhy, ECL = očekávané úvěrové ztráty.

Pákový poměr působí i nadále jako obezřetnostní pojistka...

Pákový poměr se ke konci roku 2019 meziročně zvýšil o 0,4 p. b. na 7,0 % (Graf III.3).⁴⁸ Při případném snížení kapitálových přebytků by mohlo dojít k jeho poklesu až k 4 %, tedy blízko k 3% hranici, která bude po transpozici nového rámce CRR II / CRD V představovat minimální požadavek na pákový poměr.⁴⁹ To by mohlo znamenat nežádoucí kapitálové omezení pro plynulé poskytování úvěrů v době hospodářského útlumu. V podmínkách ČR však hodnotu pákového poměru významně ovlivňují expozice institucí vůči centrální bance. ČNB proto v procesu přípravy CRR II / CRD V navrhovala expozice vůči centrální bance ze základny pro výpočet pákového poměru vhodným způsobem vyjmout a i nadále to považuje za nezbytné z hlediska dosahování cílů finanční a cenové stability.

... současná situace potvrdila oprávněnost návrhů ČNB na vynětí expozic vůči centrální bance z jeho výpočtu

Regulace CRR II / CRD V umožňuje formou diskrece očištění jmenovatele pákového poměru při výjimečných makroekonomických okolnostech po dobu až 1 roku o expozice vůči centrální bance. Využití a smysl diskrece jsou nicméně omezeny v důsledku její plné kompenzace navýšením požadavku na pákový poměr. Neuváženost této konstrukce ukazuje tzv. bankovní balíček Komise⁵⁰, který obsahuje návrh na rozvolnění kompenzačního mechanismu na úpravu požadavku na pákový poměr (BOX 4). Pákový poměr v případě očištění jmenovatele o expozice vůči centrální bance meziročně vzrostl o 0,6 p. b. na 10,4 % a signalizuje silnou kapitálovou pozici domácího bankovního sektoru v rizikově neváženém kapitálovém režimu.

46 U rizikových vah podnikových expozic byl v roce 2019 zaznamenán nárůst (meziročně o 2,1 p. b. na 60,6 %).

47 Viz např. záruky v rámci programů ČMZRB: <https://www.cmzrb.cz/podnikatele/zaruky/zaruka-covid-iii/>.

48 Podíl na mírném nárůstu pákového poměru má silnější meziroční přírůstek kapitálu (9,7 %) ve srovnání s dynamikou rozvahy a podrozvahy bankovního sektoru (4,1 %).

49 Pákový poměr má být dle nařízení CRR II závazně dodržován od 28. 6. 2021, nyní je pouze monitorován.

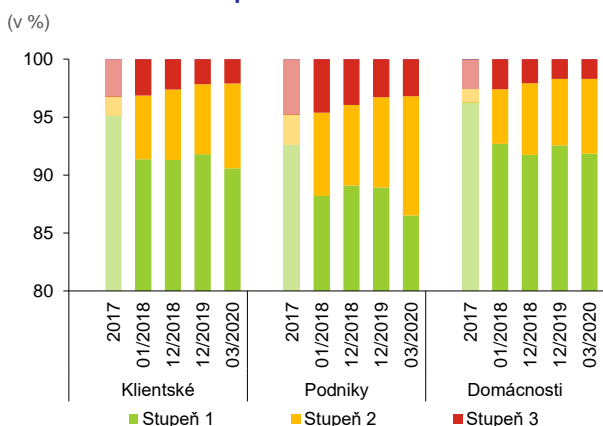
50 Viz https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_740.

III.2.2 Úvěrové riziko

Měřítka kvality úvěrových portfolií dosáhla na konci roku 2019 historicky nejlepší úroveň...

Do roku 2020 instituce vstupovaly s historicky nejnižší úrovní materializace úvěrových rizik. Podíl nevykonných úvěrů (NPL) na celkových úvěrech, který lze v podstatě ztotožnit s podílem expozic se znehodnocením (stupeň 3)⁵¹, ke konci roku 2019 klesl na 2,1 % a dosáhl tak nejnižších hodnot od roku 2007 (Graf III.6).⁵² Podíl úvěrů bez známek zvýšených rizik (stupeň 1) na celkových úvěrech se naopak meziročně zvýšil (o 0,5 p. b. na 91,8 %). Míra krytí NPL za sektory domácností a nefinančních podniků se ke konci roku 2019 udržovala z obezřetnostního hlediska na dostatečné úrovni 57,5 %. Celková míra krytí opravnými položkami nicméně meziročně ztelně klesala napříč portfolii. Zatímco v případě nefinančních podniků celková míra krytí v průběhu roku 2019 postupně klesla o 0,4 p. b. na 2,3 %, v sektoru domácností došlo ke snížení o 0,3 p. b. na 1,4 %. Tuto dynamiku utvářelo především rozpuštění opravných položek, které v případě klientských úvěrů poklesly meziročně o 11,7 % na úroveň 58 mld. Kč (Tab. III.1 CB).⁵³

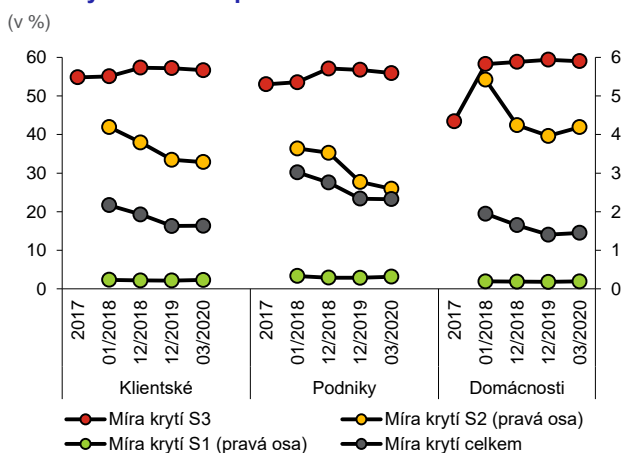
Graf III.6
Struktura úvěrů dle portfolií

Zdroj: ČNB

Poznámka: Členění úvěrů za rok 2017 odpovídá klasifikaci podle dřívějšího standardu IAS 39 na standardní, sledované a ztrátové úvěry. Nevykonným úvěrům (NPL) odpovídají v rámci nově zavedeného účetního standardu IFRS 9 (k 1. 1. 2018) úvěry klasifikované ve stupni 3 – úvěry se znehodnocením.

Graf III.7
Míra krytí úvěrů dle portfolií

Zdroj: ČNB

... důsledky koronavirové krize však povedou s vysokou pravděpodobností k významné materializaci úvěrového rizika...

Domácí bankovní sektor již brzy po nástupu koronavirové krize vykázal v březnu 2020 první změny ve struktuře úvěrových portfolií, a to jak v segmentu úvěrů nefinančním podnikům, tak i u úvěrů domácnostem. Instituce zohlednily změnu ekonomických podmínek přesunem úvěrových expozic do stupně s významným zvýšením úvěrového rizika (stupeň 2), jehož podíl na klientských úvěrech se tak ke konci března 2020 zvýšil o 1,3 p. b. na 7,5 % (nárůst o 21,6 %) (Graf III.6, žlutá barva ve sloupci). V případě nefinančních podniků došlo ke zvýšení podílu úvěrů ve stupni 2 o 2,5 p. b. na úroveň 10,3 % (nárůst o 32,5 %), v sektoru domácností se podíl navýšil o 0,7 p. b. na hodnotu 6,5 % (nárůst o 12,4 %). Souběžné navýšení očekávaných úvěrových ztrát vedlo na úrovni portfolií k zastavení cyklicky podmíněného poklesu měr krytí z předchozích období a jejich ustálení na úrovních z konce roku 2019 (Graf III.7). Na úrovni úvěrových stupňů nicméně růst očekávaných úvěrových ztrát nebyl rovnoměrný, což se projevilo v odlišném vývoji měr krytí. Zatímco v případě domácností spolu s nárůstem úvěrů ve stupni 2 vzrostla i míra krytí o 0,2 p. b. na 4,2 %, u nefinančních podniků pokračoval sestupný trend z posledních období (pokles o 0,2 p. b. na 2,6 %).

51 Při posuzování úvěrového rizika vyžaduje účetní standard IFRS 9 správné a včasné rozpoznání materializovaných úvěrových rizik (vzadhlédící pohled), u nichž znehodnocení úvěrů již nastalo (nevykonné úvěry – NPL, stupeň rizika 3 – znehodnocené), i budoucích očekávaných úvěrových rizik u úvěrů (vpředhlédící pohled), které aktuálně nenesou zjevné znaky znehodnocení (výkonné úvěry, stupeň rizika 1 – bez zvýšení a 2 – zvýšená). Rozpoznání materializovaná i budoucí očekávaná úvěrová rizika pak kryjí instituce opravnými položkami.

52 Tento vývoj podmiňovala kombinace růstu objemu celkových úvěrů (z 23 %) a především pokles objemu NPL (ze 77 %).

53 Ke konci roku 2019 měly opravné položky k výkonným úvěrům za sektor domácností a nefinančních podniků hodnotu přibližně 14 mld. Kč a tvořily tak 25 % jejich celkového objemu. Objem opravných položek k nevykonným úvěrům ve stupni 3 odpovídal zhruba 44 mld. Kč.

... kterou současná úroveň očekávaných úvěrových ztrát nemusí dostatečně zohledňovat...

Změna ekonomických podmínek a přesuny expozic do stupňů s vyšším úvěrovým rizikem se projevily v navýšení očekávaných úvěrových ztrát (Tab. III.1 CB), v absolutní výši nicméně zůstávají očekávané úvěrové ztráty v sektoru domácností a nefinančních podniků i nadále blízko historicky nízkých úrovní z předchozího období.⁵⁴ S ohledem na současná očekávání ohledně budoucího vývoje domácí i světové ekonomiky (odhady poklesu HDP výrazně přesahují obvykle uvažované nepříznivé scénáře zátěžových testů centrálních bank, část II)⁵⁵ lze usuzovat, že reakce modelových aparátů institucí v oblasti úvěrových rizik na změnu ekonomických podmínek jsou prozatím pozvolné⁵⁶ a mohou odrážet využití flexibility regulačního a účetního rámce (BOX 3), vliv stabilizačních ekonomických opatření i příznivější hodnocení možného budoucího ekonomického vývoje.

BOX 3 Flexibilita regulačního a účetního rámce a opatření k omezení dopadů koronavirové krize

Součástí tzv. bankovního balíčku, kterým Evropská komise reagovala na současnou koronavirovou krizi, bylo vedle návrhu novely CRR-COVID (BOX 4) rovněž sdělení k interpretaci pravidel a využití možné flexibility v rámci stávajícího účetního a regulačního rámce EU (dále Sdělení). Argumentačním východiskem pro využití flexibility v období koronavirové krize byly obavy, že striktní uplatňování současného účetního a regulačního rámce by mohlo přispět k náhlému a výraznému nárůstu úvěrových ztrát s negativními dopady na hospodaření institucí a následně na úvěrovou nabídku. Na tyto vlastnosti zejména účetního rámce IFRS 9 ČNB dlouhodobě poukazuje a ve své makrobezpečnostní politice týkající se kapitálových rezerv je zohledňuje.⁵⁷ Řada institucí podpořila využití stávající flexibility účetního a regulačního rámce⁵⁸ s cílem posílit roli institucí při řešení dopadů koronavirové krize. Sdělení Komise uvedené doporučení shrnuje a poskytuje jim společné zastřešení. Z hlediska posuzování úvěrových rizik se sdělení Komise vztahuje na i) přístupy k posuzování úvěrové kvality expozice a ii) přístupy ke stanovení očekávaných ztrát.

i) Posuzování charakteru úvěrové expozice z hlediska úvěrové kvality

Expozice dotčené přijatými stabilizačními opatřeními dle Sdělení nemusí být automaticky klasifikovány jako expozice s úlevou či nevykonné expozice pro regulační účely. To platí pro veřejná i soukromá moratoria, pokud nejsou zaměřena individuálně na dlužníka, ale spíše na široké spektrum tříd produktů nebo zákazníků.⁵⁹ Jedním z případů, kdy je expozice zařazena mezi nevykonné, je její označení jako expozice v selhání. Využitím moratoria dochází k možnosti dočasně (po dobu moratoria) pozastavení lhůty 90 dnů po splatnosti, které je jedním z kritérií pro určení expozice v selhání. Instituce jsou však i nadále povinny průběžně posuzovat úvěrovou kvalitu expozic (kritérium unlikely-to-pay), na něž jsou moratorium i další stabilizační opatření aplikována, a v případě potřeby identifikovat selhání expozice.⁶⁰ V případě státních záruk garancí nezakládá jejich využití samostatný důvod pro určení selhání expozice.

Nevykonné expozice jsou dle účetního rámce IFRS 9 vykazovány jako úvěry se znehodnocením (stupeň 3). Z hlediska úvěrové kvality expozic je nicméně relevantní rovněž posouzení kritéria významného zvýšení úvěrového rizika (SICR) a jeho adekvátní zohlednění v klasifikaci úvěrových expozic (stupeň 2). Použití veřejných či soukromých moratorií ani dalších stabilizačních opatření by samo o sobě nemělo být považováno za automatický předpoklad toho, aby došlo k uplatnění kritéria SICR. Při hodnocení významného zvýšení úvěrového rizika navíc podobně jako v případě určení selhání dochází po dobu úvěrového moratoria k pozastavení lhůty 30 dnů po splatnosti, která je jedním z kritérií SICR.

54 V prvním čtvrtletí 2020 se očekávané úvěrové ztráty navýšily v absolutním vyjádření celkově o 2,7 mld. Kč. Objem očekávaných úvěrových ztrát ke klientským úvěrům tak byl ke konci března 2020 o 9 mld. Kč nižší (-13 %) ve srovnání s počátkem roku 2018, kdy byl zaveden nový účetní standard IFRS 9. Objem klientských úvěrů za stejné období vzrostl o 500 mld. Kč (+13 %).

55 Odhad růstu reálného HDP za rok 2020 dle aktuální prognózy ČNB odpovídá -8 %, kumulovaný pokles reálného HDP v nepříznivém scénáři ZFS 2018/2019 činil -7 %. Viz také např. Bank of England (2020), Financial Stability Report na <https://www.bankofengland.co.uk/media/boe/files/financial-stability-report/2020/may-2020.pdf>.

56 Blíže viz Box 3.2 v ZFS 2018/2019, který se věnoval vlivu očekávání bank na včasnou a dostatečnou tvorbu opravných položek podle standardu IFRS 9.

57 Viz např. část 4 Zátěžové testy ZFS 2017/2018 na https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/financni-stabilita_galleries/zpravy_fs/fs_2017-2018/fs_2017-2018_kapitola_4.pdf.

58 Viz např. komunikace ECB z 12. 3. 2020 na <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/pr/date/2020/html/ssm.pr200312-43351ac3ac.en.html>.

59 Podle vyjádření orgánu EBA by s veřejnými a soukromými moratorii mělo být zacházeno ekvivalentně, pokud mají podobný účel a vlastnosti. Více viz *Obecné pokyny EBA k legislativním a nelegislativním moratoriím na splácení úvěrů použitým v souvislosti s krizí vyvolanou pandemií COVID-19* na https://eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Guidelines/2020/Guidelines%20on%20legislative%20and%20non-legislative%20moratoria%20on%20loan%20repayments%20applied%20in%20the%20light%20of%20the%20COVID-19%20crisis/Translations/882510/EBA-GL%20Guidelines%20on%20payment%20moratoria_COR_CS.pdf.

60 Individuální hodnocení úvěrů by měla podle orgánu EBA být prováděna pečlivě, tzn. bez automatické klasifikace. Počáteční hodnocení by se mělo zaměřit na ty jednotlivé expozice, u nichž je největší pravděpodobnost významného dopadu. V období bezprostředně po moratoriu by úvěrové instituce měly věnovat zvláštní pozornost expozicím, u nichž dochází ke zpožděním plateb podle revidovaného harmonogramu a identifikovat potenciální „unlikely-to-pay“ selhání.

ii) Přístupy ke stanovení očekávaných úvěrových ztrát

Sdělení rovněž poskytuje výklad ohledně postupu při stanovení očekávaných úvěrových ztrát v rámci účetního standardu IFRS 9. Instituce by měly zvážit komplexní povahu situace, pravděpodobný očekávaný dlouhodobější budoucí vývoj, stejně jako dostupnost a spolehlivost podkladových informací. Instituce by měly pečlivě posoudit, do jaké míry vysoký stupeň nejistoty a náhlé změny hospodářského výhledu ovlivní předmětný závazek během jeho očekávaného trvání. Při klasifikaci expozic podle účetního rámce, která ovlivňuje způsob výpočtu očekávaných úvěrových ztrát, by instituce měly rozlišovat mezi dlužníky, jejichž ohodnocení by v dlouhodobém horizontu nemělo být významně ovlivněno současnou situací od těch, u kterých pravděpodobně nedojde k obnovení jejich předchozí úvěruschopnosti. Instituce by ve výpočtu očekávaných úvěrových ztrát rovněž měly zohlednit vliv vládních garancí, které sice nemají vliv na pravděpodobnost selhání dlužníka, snižují však velikost realizovaných úvěrových ztrát institucí o poskytnutou garanci v případě, že k selhání dojde.

... i v důsledku uplatňování flexibility regulatorního a účetního rámce...

Vzhledem k mimořádné situaci podpořily evropské orgány i řada členských zemí EU využití stávající flexibility regulatorního a účetního rámce s cílem posílit roli bankovního sektoru při řešení hospodářských dopadů koronavirové krize (BOX 3). Umožnění flexibility bylo v některých případech podmíněno úpravou stávajících legislativních pravidel (BOX 4). Využití flexibility reaguje na mimořádnou situaci vyvolanou koronavirovou krizí, ale nemůže být vnímáno jako trvalé rozvolnění obezřetnostních požadavků ze strany dohledových orgánů. Cílem je rozložit v čase potenciální jednorázový šok do hospodaření institucí vyvolaný důsledným uplatňováním účetních a obezřetnostních principů IFRS 9 a kapitálového regulatorního rámce. Takto chápané využití flexibility však vyžaduje z hlediska makroobezřetnostní politiky obezřetný přístup k makroekonomickému řízení kapitálových rezerv, neboť systémové ztráty mohou nabývat dočasně latentního charakteru. Jejich plné a spolehlivé určení bude možné až v okamžiku jasných kontur dalšího ekonomického vývoje, opuštění režimu využívání flexibility regulatorního rámce a vyhodnocení dlouhodobé účinnosti přijatých stabilizačních opatření.

BOX 4 Návrh novely CRR-COVID v souvislosti s epidemií koronaviru

Na současnou koronavirovou krizi reagovala Komise návrhem tzv. bankovního balíčku, který obsahuje návrh novely CRR (dále CRR-COVID).⁶¹ Tato iniciativa je motivována snahou podpořit schopnost institucí poskytovat úvěry podnikům a domácnostem při zachování jejich odolnosti a umožnit tak rychlejší překonání krize a následnou obnovu. Navrhované úpravy CRR zohledňují potřebu některých dočasných a cílených změn legislativního rámce, které by měly klíčovou roli institucí při omezení negativních důsledků krize dále podpořit. Bankovní balíček se zaměřuje na posílení kapitálové pozice institucí prostřednictvím úprav data platnosti a parametrů vybraných regulatorních pravidel.

i) Posílení kapitálu prostřednictvím úprav data platnosti regulatorních pravidel

První skupina návrhy odkládá či naopak uspišuje platnost vybraných regulatorních opatření. Změny zahrnují především prodloužení přechodného období pro promítání změn z IFRS 9 do regulatorního kapitálu a rozvolnění jeho požadavků. To umožní institucím v rámci přechodných opatření k IFRS 9 započtení části očekávaných úvěrových ztrát v souvislosti s COVID-19 do kmenového kapitálu Tier 1. Novela posunuje termín implementace poslední fáze reformy Basel III o 1 rok, což ovlivňuje mimo jiné stanovení kapitálové rezervy pro pákový poměr pro globálně systémově významné instituce. Datum aplikace kapitálové rezervy na pákový poměr je nově stanoveno na 1. 1. 2023. Další opatření zahrnují mimo jiné urychlenou aplikaci podpůrného faktoru úvěrového rizika na úvěry malým a středním podnikům a infrastrukturu či dřívější využití výjimky umožňující neodečítat softwarová aktiva od kapitálu.

ii) Posílení kapitálu úpravou parametrů regulatorních pravidel

Druhá skupina návrhů rozšiřuje aplikaci stávajících regulatorních pravidel na širší množinu subjektů či nástrojů, případně upravuje mechanismy pro jejich uplatňování. Upravuje se například zacházení se zárukami pro účely minimálního krytí ztrát z nevykonných expozic (tzv. prudential backstop) a rozšiřuje se okruh zvýhodněného zacházení s nevykonnými expozicemi na širší množinu poskytovatelů veřejných záruk.⁶²

61 Součástí tzv. bankovního balíčku bylo rovněž sdělení k interpretaci účetního a regulatorního rámce EU v souvislosti s koronavirovou krizí (dále Sdělení, BOX 3).

62 Z hlediska domácího finančního sektoru je v této souvislosti důležité, aby výsledná legislativní úprava zahrnovala rovněž záruční programy zajišťované v České republice ČMZRB s protizárukou státu.

Další z navrhovaných legislativních úprav se týká uplatnění diskrece v případě výpočtu pákového poměru. Nařízení CRR II umožnilo institucím po dobu až 1 roku dočasné vynětí rezerv u centrální banky ze jmenovatele pákového poměru za předpokladu plné kompenzace navýšením požadavku na pákový poměr. Dle návrhu by se upravený pákový poměr nově vypočetl pouze v okamžiku, od kterého chce instituce diskreci využívat, a po dobu využití diskrece zůstal neměnný (a to i v případě, že dojde k navýšení expozic vůči centrální bance). Otázky nicméně vyvolává nezměněné datum aplikace až od 28. 6. 2021, které z hlediska nynější situace nemusí postačovat a představuje tak určité prodloužení.

ČNB iniciativu Komise obecně podporuje. V souladu s dlouhodobým přístupem zároveň vychází z potřeby obezřetného přístupu ke tvorbě a vykazování regulatorního kapitálu. V tomto smyslu nabývá na významu potřeba vyváženého přístupu zejména u navrhovaných úprav v oblasti přechodného období pro promítání změn z IFRS 9 do regulatorního kapitálu, které zasahují do kontinuity veřejné politiky z předchozích období a mohou potenciálně snižovat její důvěryhodnost. Z hlediska finanční stability a omezení negativních důsledků koronavirové krize je naopak žádoucí rozšíření okruhu způsobilých poskytovatelů veřejných záruk a jeho uplatnění v podmínkách domácího bankovního sektoru.

... a přijímaných ekonomických stabilizačních opatření snižujících úroveň úvěrových rizik

Opatření, která vláda i ČNB přijaly s cílem zmírnit ekonomické dopady koronavirové krize omezují rizika rychlé materializace úvěrových rizik v bilancích institucí (Tab. III.1). Fiskální opatření směřují k posílení likviditní situace nefinančních podniků a domácností a zahrnují především přímou podporu⁶³, odložení splátek úvěrů (tzv. úvěrové moratorium) a státní záruky za bankovní úvěry. Přímá podpora a úvěrové moratorium příznivě ovlivňují míru selhání nefinančních podniků a domácností a posilují tak pozici institucí snížením očekávaných úvěrových ztrát a jejich rozložením v čase. Státní záruky snižují velikost potenciálně realizovaných úvěrových ztrát institucí o poskytnutou garanci v případě, že dojde k selhání dlužníka. V měnověpolitické oblasti došlo ke snížení úrokových sazeb, což vytváří předpoklady pro možné snížení úrokové dluhové služby podniků a domácností.⁶⁴

Využití úvěrového moratoria...

Dobrovolné i zákonné úvěrové moratorium umožnilo klientům institucí odložit splátky úvěrů v případě dočasného výpadku příjmů v důsledku koronavirové krize (část V).⁶⁵ Zákonnou možnost odkladu splátek využilo ke konci května 2020 více než 320 tis. žadatelů (podniků a domácností) s objemem úvěrů v celkové výši 420 mld. Kč.⁶⁶ V sektoru nefinančních podniků žádosti dosáhly objemu 190 mld. Kč, což odpovídá 14,5 % portfolia nefinančních podniků. Většinu žádostí v sektoru domácností tvořily úvěry na bydlení ve výši 175 mld. Kč (přibližně 12 % portfolia), téměř 55 mld. Kč žádostí se týkalo úvěrů na spotřebu (23 % portfolia).

... naznačuje možný nárůst očekávaných úvěrových ztrát...

Zahraniční zkušenosti s uplatňováním moratorií ukazují, že odklad splátek působí na úplnou prevenci úvěrových selhání pouze v omezené míře.⁶⁷ Srovnání obezřetnostního přístupu institucí k úvěrům bez znehodnocení (stupně 1 a 2) a potenciálu ztrát z úvěrů v moratoriu nabádá k obezřetnému posuzování stávající úrovně očekávaných úvěrových ztrát institucí. Pozorovaný vývoj žádostí o odklad splátek (Graf III.8 a Graf III.9) naznačuje, že úroveň očekávaných úvěrových ztrát může dosáhnout značně vyšší úrovně, a riziko latence úvěrových ztrát je tak nutné hodnotit jako poměrně vysoké. V této souvislosti je třeba vzít dále v úvahu skutečnost, že objem úvěrů v moratoriu může v čase dále narůstat.

... které musí brát v úvahu makrobezpečnostní politika

Latence úvěrových rizik a zpoždění jejich průmětu do hospodaření institucí na jedné straně vytváří příznivé podmínky pro řešení ekonomických důsledků koronavirové krize a posiluje roli institucí při jejich řešení. Na druhé straně vyžaduje vyváženou reakci makrobezpečnostní politiky v oblasti odolnosti bankovního sektoru, zejména kapitálové vybavenosti.

63 Fiskální opatření formou přímé podpory zahrnují zejména granty a/nebo kompenzace (např. program ochrany zaměstnanosti Antivirus či kompenzační bonus pro OSVČ) a úlevy na daních a pojistném (např. liberační daňový balíček).

64 Je však podmíněno reakcí rizikové a likvidní složky v úrokové sazbě nových úvěrů.

65 Viz zákon 177/2020 Sb. o některých opatřeních v oblasti splácení úvěrů v souvislosti s pandemií COVID-19. Moratorium je závazné pro všechny instituce a nebankovní společnosti. Splátky je možné odložit v rámci tzv. ochranné doby do 31. 10. 2020 nebo v případě zkrácené ochranné doby do 31. 7. 2020 u spotřebitelských i podnikatelských úvěrů včetně hypoték, které byly sjednány a čerpány před 26. 3. 2020.

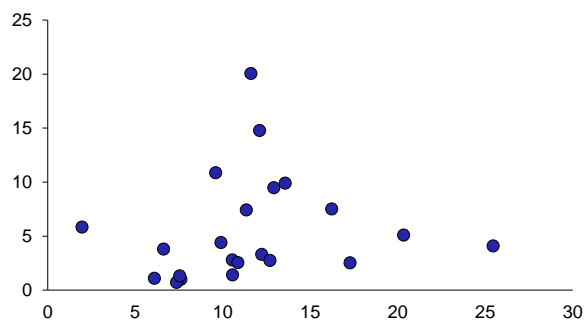
66 Jedná se o jistinu úvěrů s odloženými splátkami.

67 Viz např. Bartiloro, L., Carpinelli, L., Finaldi Russo, P., Pastorelli, S. (2012): Access to Credit in Times of Crisis: Measures to Support Firms and Households. Bank of Italy Occasional Paper No. 111. a Bank of Italy (2012), *Financial Stability Report* na <https://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/rapporto-stabilita/2012-3/index.html>.

Graf III.8

Potenciální ztráty z úvěrového moratoria a očekávané úvěrové ztráty

(osa x: podíly žádostí na portfoliu instituce v %; osa y: poměr potenciálních ECL expozic v moratoriu a ECL úvěrů bez znehodnocení)

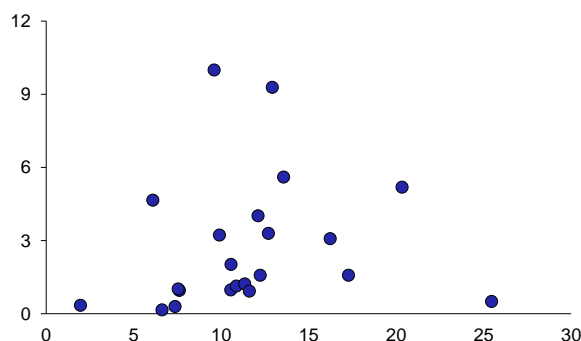
Zdroj: ČNB

Poznámka: ECL – očekávané úvěrové ztráty (Expected Credit Loss). Anonymizovaná data z kvantitativního reportingu bank v souvislosti s pandemií COVID-19 k 29. 5. 2020. ECL z moratoria jsou spočteny při předpokládané horní hranici problémových úvěrů 30 % v souladu s Bartiloro a spol. (2012) a Bank of Italy (2012). Předpokládané ztráty ze selhání (LGD) odpovídají úrovním z makrozátěžových testů, v případě úvěrů na bydlení byla uvažována hodnota LGD 10 %. ECL k úvěrům bez znehodnocení k 31. 3. 2020 – stupeň 1 a 2.

Graf III.9

Potenciální ztráty z úvěrového moratoria a přesuny do stupňů s vyšším úvěrovým rizikem

(osa x: podíly žádostí na portfoliu instituce v %; osa y: poměr expozic v moratoriu s potenciálním zhoršením úvěrového rizika a přesunů ze stupňů 1 a 2)

Zdroj: ČNB

Poznámka: Objem expozic s potenciálním zhoršením úvěrového rizika je spočten na základě anonymizovaných dat z kvantitativního reportingu bank v souvislosti s pandemií COVID-19 k 29. 5. 2020. Předpokládaná horní hranice problémových úvěrů odpovídá 30 % v souladu s Bartiloro a spol. (2012) a Bank of Italy (2012). Přesuny zahrnují reklasifikace k 31. 3. 2020 ze stupňů 1 a 2 níže.

III.2.3 Ziskovost a likvidita**Ziskovost bankovního sektoru v roce 2019 dosáhla historicky nejvyšší úrovně, v prvním čtvrtletí roku 2020 však začala klesat...**

Zisk bankovního sektoru vzrostl ke konci roku 2019 meziročně o 11,6 % a dosáhl historicky nejvyšší úrovně 91 mld. Kč. ČNB opakovaně upozorňovala na některé zdroje ziskovosti, které mají cyklickou či jinak situačně podmíněnou povahu – zejména na velmi nízkou úroveň ztrát ze znehodnocení a úrokové výnosy z expozic vůči centrální bance (Graf III.10). V prvním čtvrtletí roku 2020 se začaly projevovat první dopady koronavirové krize na ekonomiku a zisk poklesl meziročně o 20,7 % na 14,5 mld. Kč. Hlavním faktorem poklesu byl zejména počínající nárůst ztrát ze znehodnocení a pokračující trend nárůstu správních nákladů.⁶⁸

... koronavirová krize povede k dalšímu poklesu ziskovosti

Další pokles ziskovosti bude během roku 2020 prohlubovat zejména nárůst ztrát ze znehodnocení a dopad snížení měnověpolitické sazby na úrokový zisk. Růst ztrát ze znehodnocení započal v prvním čtvrtletí roku 2020 (Graf III.11). Jejich další vývoj mohou dočasně ovlivnit přijatá moratoria na splátky úvěrů, státní záruky za úvěry⁶⁹, regulatorní flexibilita při posuzování úvěrových rizik i vlastní přístup bank k tvorbě opravných položek (část III.2.2). Tlak na pokles ziskovosti bude dále vytvářet snížení měnověpolitické sazby, která klesla z 2,25 % v březnu na 0,25 % v květnu 2020. Ten se nejprve přímo projeví v poklesu úrokových výnosů z volné likvidity bank umístěné u ČNB (Graf III.12) a následně může vést k poklesu úrokových sazeb nových úvěrů.

Udržení současné úrovně úrokových výnosů z klientských úvěrů je nejisté

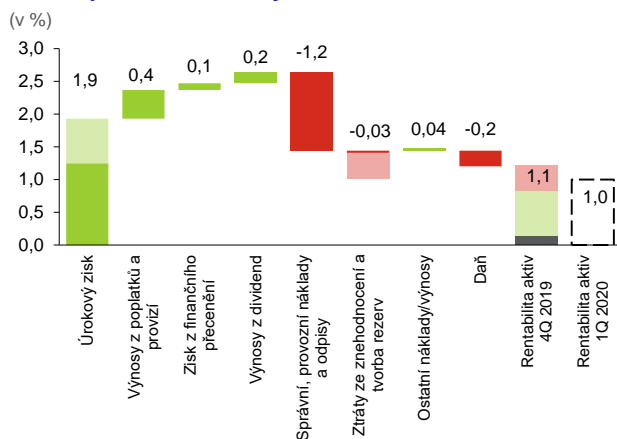
Celkové úrokové marže⁷⁰ ke konci roku 2019 pokračovaly v sestupném trendu (meziročně o -0,34 p. b. na 3,31 p. b.). Výjimku představovaly marže z úvěrů podnikům (růst o 0,09 p. b. na 3,66 p. b.). V prvním čtvrtletí roku 2020 se však vývoj změnil (Graf III.13). Zatímco marže z úvěrů na bydlení od konce roku 2019 mírně vzrostly (o 0,07 p. b. na 2,26 p. b.), u podnikových úvěrů již reagovaly na pokles měnověpolitických úrokových sazeb (o -0,61 p. b. na 3,04 p. b.). Další pokles marží může být tlumen zejména růstem rizikové prémie. Vedle marže z úvěrů bude úrokový výnos z klientských úvěrů ovlivňovat také úvěrová aktivita. Negativní dopady koronavirové krize na finanční situaci domácností a nefinančních podniků (část II.) a zvýšená riziková averze úvěrových institucí mohou vést k poklesu jak poptávky, tak i nabídky úvěrů bankovního sektoru. Dočasně příznivě by však mělo působit moratorium splátek a státní záruky za úvěry, které snižují riziko akutní úvěrové kontrakce. ČNB navíc podpořila volnou kapacitu kapitálu bank (část V.) k poskytování úvěrů částečným rozpuštěním CCyB.

68 Ztráty ze znehodnocení vzrostly k 1Q 2020 meziročně o 2,2 mld. Kč, správní náklady o 1,6 mld. Kč.

69 Dopad těchto opatření na ziskovost bude podmíněn intenzitou jejich využití a dobou jejich trvání.

70 Marže jsou spočítány jako úrokové sazby pro dané sektory minus průměrná depozitní sazba.

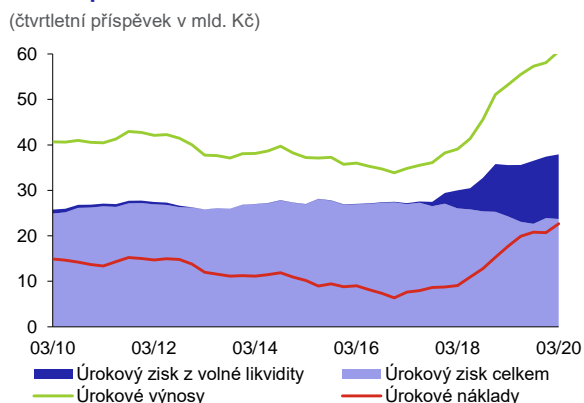
Graf III.10
Dekompozice rentability aktiv

Zdroj: ČNB

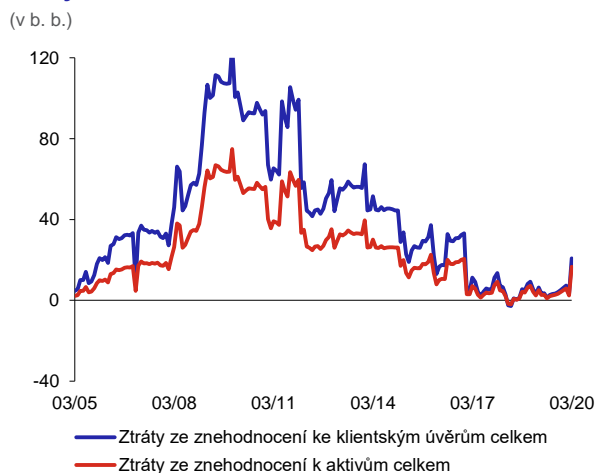
Poznámka: Uvedená hodnota představuje podíl daného typu výnosu či nákladu k úrovni aktiv. Červená světlá výplň představuje výši ztrát ze znehodnocení k 4Q 2009 (nejvyšší úroveň ztrát ze znehodnocení za sledované období) a její případný dopad na rentabilitu aktiv v 4Q 2019. Zelená světlá výplň značí podíl úrokového zisku z expozic vůči centrální bance.

Graf III.12
Dekompozice úrokového zisku

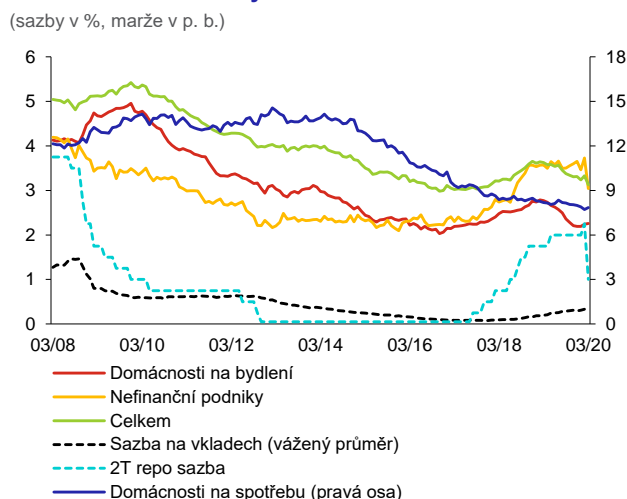
Zdroj: ČNB

Graf III.11
Ztráty ze znehodnocení aktiv

Zdroj: ČNB

Graf III.13
Úrokové marže z nových úvěrů

Zdroj: ČNB

Poznámka: Marže jsou spočítány jako úvěrové sazby pro dané sektory minus průměrná depozitní sazba. Položka nefinanční podniky nezahrnuje revolvingové úvěry a kreditní karty.

Úrokový zisk může nepříznivě ovlivňovat omezený manévrovací prostor u depozitních sazeb

V reakci na pokles sazeb finančního trhu se k prvnímu čtvrtletí roku 2020 meziměsíčně snížily i úrokové sazby u vkladů domácností s dohodnutou splatností o 0,4 p. b. na 1,4 % (9,9 % z celkových vkladů domácností). Sazby netermínovaných vkladů prozatím nereagovaly, přičemž průměrná depozitní sazba činila k prvnímu čtvrtletí 0,29 %. Manévrovací prostor bank z hlediska dalšího snížení depozitních sazeb je tak výrazně menší oproti předchozí kontrakci hospodářského a finančního cyklu (Graf III.13).⁷¹ Současně jej může omezovat i potenciální riziko přesunu depozit mimo bankovní sektor, které však není v krátkodobém horizontu s ohledem na dobrou likviditní pozici bankovního sektoru významné.

Ukazatele likvidity potvrdily vysokou odolnost bankovního sektoru vůči likviditnímu riziku

Odolnost bankovního sektoru vůči krátkodobému likviditnímu šoku je hodnocena pomocí ukazatele krytí likvidity (LCR). Dostatek dostupných stabilních zdrojů je monitorován pomocí ukazatele čistého stabilního financování (NSFR). Agregátní hodnota LCR k prvnímu čtvrtletí roku 2020 činila za celý bankovní sektor 172 %, přičemž všechny úvěrové instituce

⁷¹ Pokles depozitních sazeb ze stávající úrovně na 0 % reprezentuje za jinak nezměněných podmínek zvýšení úrokového zisku o 15 mld. Kč.

plnily regulační limit 100 % (Graf III.14). Dopad úvěrového moratoria do výše LCR by měl být omezený díky nízkému 6% podílu přítoků splátek z pohledávek nefinančním podnikům a retailovým zákazníkům na celkových přítocích dle LCR. Hodnota ukazatele LCR v eurech nedosahuje u většiny bank úroveň 100 % (Graf III.1 CB). K prvnímu čtvrtletí roku 2020 likvidní rezerva denominovaná v eurech dosáhla pro celý bankovní systém 26 %, v dolarech pak 75 %. Především LCR v eurech je ovlivněno zatíženými odtoky v rámci vlastnických skupin, představující tak spolu s možným přístupem k eurové likviditě skrze zahraniční matky nižší systémové riziko. Regulační limit LCR v zahraničních měnách není pro instituce stanoven. Dostatečné agregátní hodnoty 135 % dosahoval za domácí bankovní sektor i NSFR (Graf III.14).⁷²

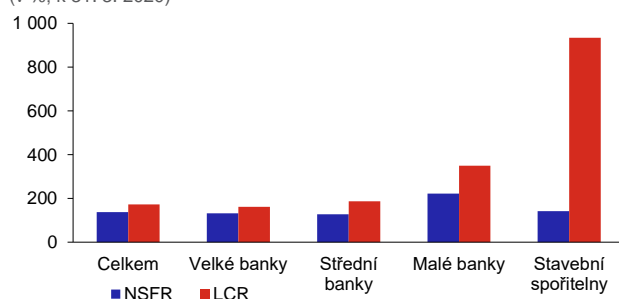
K dosažení vysokých hodnot LCR a NSFR přispělo složení aktiv úvěrových institucí

Bilance bank obsahují velký podíl vysoce likvidních cenných papírů, na něž nejsou uplatňovány srážky z tržní hodnoty v případě LCR a nevyžadují žádné nebo jen velmi nízké krytí stabilními zdroji v případě NSFR. Na vysoké hodnoty ukazatelů měla vliv rovněž silná základna retailových vkladů, které jsou považovány za stabilní zdroje podléhající nízkým očekávaným odtokům v krizových obdobích (Graf III.2 CB). Zejména z tohoto důvodu dosáhly nejvyšší agregátní hodnoty LCR stavební spořitelny, které již tradičně vykazují na rozdíl od ostatních skupin bank vysoký podíl stabilních zdrojů se smluvní splatností nad 3 měsíce, což má pozitivní vliv na výsledné ukazatele LCR a NSFR stavebních spořitelien (Graf III.14). Podíl aktiv stavebních spořitelien vyžadující krytí stabilními zdroji v rámci NSFR tvoří více jak 60 % bilanční sumy, přičemž převažují úvěry vůči fyzickým osobám a nefinančním podnikům (Graf III.3 CB).

Graf III.14

Srovnání vybraných ukazatelů bilanční likvidity bank

(v %; k 31. 3. 2020)

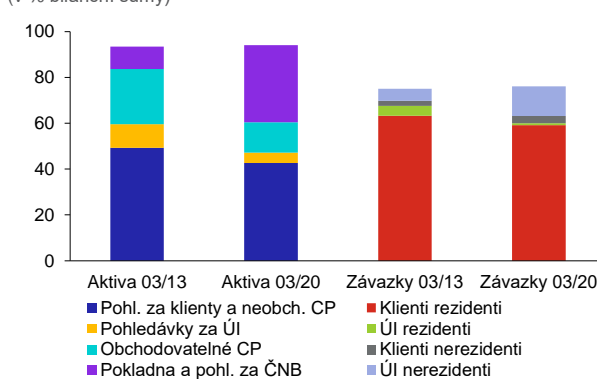
Zdroj: ČNB

Poznámka: LCR je poměr likvidní rezervy vůči čistému odtoku likvidity bank na horizontu zátěže 30 dní dle nařízení Evropské komise 2015/61. NSFR je poměr dostupných a požadovaných zdrojů stabilního financování bank dle Basel III. Výsledky zohledňují likviditní podskupiny a nezahrnují instituce se státní účastí.

Graf III.15

Vybrané položky bilancí domácího bankovního sektoru

(v % bilanční sumy)

Zdroj: ČNB

Poznámka: CP = cenné papíry, ÚI = úvěrové instituce.

I přes vyšší podíl krátkodobých závazků vůči nerezidentským úvěrovým institucím přetrvává u bank silná likvidní pozice

Hlavními důvody vysoké odolnosti domácích bank vůči likviditním šokům jsou vysoký podíl likvidních aktiv a vysoký přebytek clientských vkladů nad poskytnutými clientskými úvěry (Graf III.15). V bilancích nadále přetrvává zvýšený podíl závazků vůči nerezidentským úvěrovým institucím. Půjčky od nerezidentských úvěrových institucí vzrostly z 5,2 % celkových aktiv (k březnu 2013) na téměř 13 % (k březnu 2020). Jejich podíl ale během roku 2019 nabral klesající trend a k 31. 12. 2019 podíl činil 17 % celkových aktiv. Pohledávky bankovního sektoru vůči ČNB během sledovaného období vzrostly z 10 % na téměř 34 % bilanční sumy (Graf III.15).

Krytí úvěrů primárními zdroji by mělo dle plánů bank zůstat vysoké i v budoucnu

Domácí instituce předpokládají ve svých plánech financování z konce roku 2019 na tříletém horizontu nárůst úvěrů soukromému sektoru meziročně v průměru o 5,6 % z 3,4 bil. Kč na zhruba 4 bil. Kč (Graf III.4 CB). Vklady soukromému sektoru a emise dluhových cenných papírů se splatností nad 3 roky plánovaly instituce navýšit z 4,4 bil. Kč na 5,3 bil. Kč. Plánované zdroje bank by dostatečně převyšovaly jejich plánované úvěry a na celém tříletém horizontu by pokryly i růst úvěrů v *Základním scénáři* (část II.1, Tab. IV.1, Graf III.4 CB). Na vysoké hodnotě zůstává i tříletý výhled ukazatele krytí úvěrů primárními zdroji, tj. poměr clientských vkladů a úvěrů. Instituce plánují setrvání v obdobných hodnotách i ve střednědobém horizontu. Pod 100 % by klesl tento ukazatel za předpokladu mírně vyššího než plánovaného růstu clientských úvěrů (10 %) a stagnace clientských vkladů (Graf III.5 CB). Instituce by až za tohoto vývoje byly nuceny krýt vyšší nárůst úvěrů jinými, případně méně stabilními, zdroji. Lze očekávat, že instituce pravděpodobně promítnou do svých plánů ekonomické důsledky koronavirové krize snížením očekávaného nárůstu úvěrů soukromému sektoru, což by mělo za jinak stejných podmínek spíše posilovat likviditní pozici bankovního sektoru.

72 Minimální standard konkretizující výpočet NSFR v EU zavede novela CRR, tzv. CRR II, která by měla vstoupit v účinnost během roku 2021.

III.3 NEBANKOVNÍ FINANČNÍ INSTITUCE

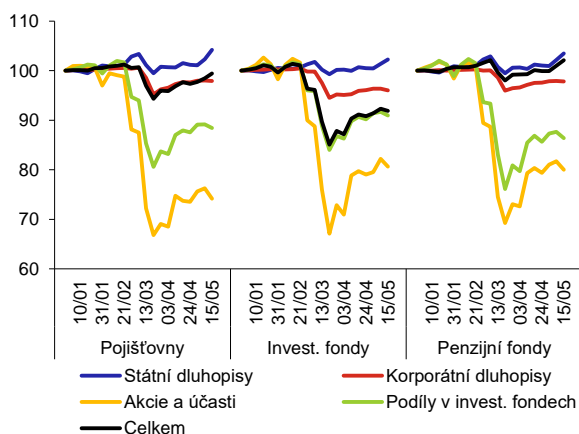
Koronavirová krize vedla k poklesu hodnoty aktiv zejména u investičních fondů

Investiční a penzijní fondy v roce 2019 zaznamenaly nárůst bilancí (Graf III.1). To odrazilo jak pokračující zájem domácích investorů o investování prostřednictvím institucionálních investorů, tak zhodnocení finančních aktiv v průběhu roku 2019. V případě pojišťoven naopak pokračoval v roce 2019 pozvolný trend poklesu aktiv. V prvním čtvrtletí 2020 vzhledem k vypuknutí koronavirové krize došlo k obratu na finančních trzích (část II.1). Z držných aktiv byly krizí nejvíce zasaženy akcie a nejméně naopak státní dluhopisy (Graf III.16). Vzhledem ke struktuře aktiv (Graf III.17) a jejich rizikosti (Graf III.18) se přecenění projevilo nejvíce v investičních portfolích domácích investičních fondů.

Graf III.16

Vývoj relativní hodnoty portfolií

(relativní index, 31. 12. 2019 = 100)

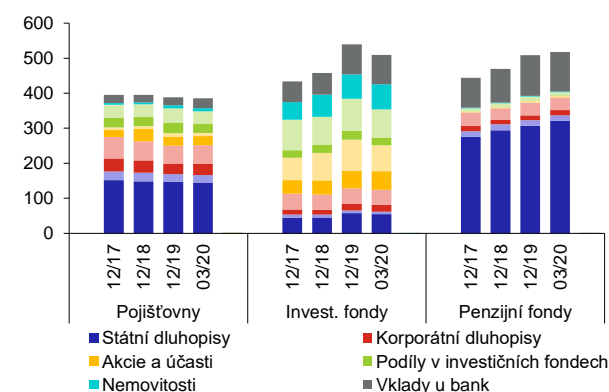
Zdroj: ČNB, Refinitiv

Poznámka: Graf zobrazuje vážené cenové indexy spočítané z aktiv držných danými segmenty k 31. 12. 2019, kde vahou byl objem držných aktiv daných kategorií dle jednotlivých segmentů. Zahrnuta byla pouze obchodovaná aktiva s dostupnými kotacemi cen (ve všech segmentech a kategoriích aktiv se jedná o většinu aktiv, s výjimkou akcií držných pojišťovnam).

Graf III.17

Vývoj hlavních složek aktiv domácích institucionálních investorů

(v mld. Kč)

Zdroj: ČNB

Poznámka: Sloupce ve světlé barvě ukazují hodnoty pro zahraniční aktiva, tmavé barvy domácí aktiva, s výjimkou nemovitostí a vkladů, kde rozlišení domácích a zahraničních aktiv není zobrazeno.

Přecenění aktiv nevedlo k systémové likviditní zátěži pro domácí nebankovní instituce

Otřes na finančních trzích globálně vyústil v likviditní zátěž v bilancích institucionálních investorů a vyžádal si reakce centrálních bank v podobě dodávání likvidity na finanční trhy (část II.1). V případě domácích pojišťoven, penzijních a investičních fondů jsou relevantní zejména dva možné zdroje likviditní zátěže: nárůst výpovědí investičních produktů a likviditní potřeby plynoucí z využívání derivátů. V prvním případě je možná likviditní zátěž spojena s rizikem náhlého nárůstu výpovědí investičních produktů ze strany investorů v reakci na ztrátu hodnoty jejich podílů.⁷³ V průběhu prvních měsíců roku 2020 nicméně rozsah nárůstu výpovědí nebyl systémově významný (Graf III.19).⁷⁴ Likviditní potřeby plynoucí z využívání derivátových kontraktů v průběhu prvních měsíců roku 2020 některé domácí instituce zaznamenaly. Tyto potřeby byly spojeny zejména s některými deriváty, jimiž se domácí instituce zajišťovaly proti posílení kurzu koruny. Oslabení koruny v březnu 2020 vedlo ke ztrátám z těchto transakcí a souvisejícím požadavkům protistran na doplnění marží, což mohlo vést k nedostatku likvidních prostředků u některých subjektů. Dle odhadů ČNB se dodatečné požadavky na likviditu z derivátových transakcí týkaly zejména některých investičních fondů. Celkový objem nedostatku jejich likvidity byl dle odhadů necelých 5 mld. Kč.⁷⁵

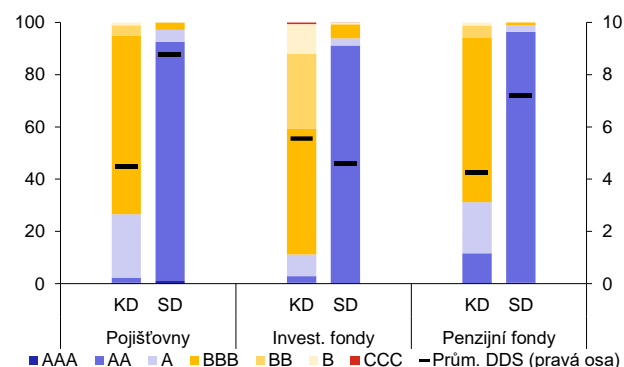
73 Fondu či pojišťovně by v případě značného objemu výpovědí nemusel k uspokojení výplat stačit likviditní polštář. Musely by proto přistoupit k výprodeji méně likvidních aktiv. To by dále působilo na pokles cen finančních aktiv, násobilo tak původní nepříznivý šok a mohlo by vyústit ve vznik spirály poklesů cen a výprodejů aktiv s potenciálně systémovými dopady.

74 V případě pojišťoven je likviditní zátěž spojená s nárůstem výpovědí omezena existencí zákonně tříměsíční lhůty pro pojišťovny na výplatu zůstatkové hodnoty produktu. Tříměsíční lhůta platí i v případě transformovaných penzijních fondů. V případě ostatních segmentů je tato lhůta kratší – jeden až dva měsíce u účastnických penzijních fondů, dva týdny až jeden měsíc v případě investičních fondů (s výjimkou nemovitostních fondů, kde může lhůta činit až jeden rok).

75 Odhad ČNB vycházel z faktu, že převážná většina cizoměnových pozic domácích pojišťoven, penzijních a investičních fondů byla zajištěna proti kurzovému riziku, zejména proti posílení kurzu koruny. Na základě velikosti cizoměnových portfolií a rozsahu oslabení kurzu v březnu 2020 byla odhadnuta velikost ztráty a následně i rozsah potřeby doplňovat likviditu. Ten byl srovnán s likviditními prostředky v bilancích jednotlivých subjektů. Odhad ČNB byl podložen daty ohledně vybraných derivátových transakcí investičních fondů z databáze EMIR.

Graf III.18 Rozložení dluhopisů v držení institucionálních investorů dle ratingového stupně k 31. 12. 2019

(v %; pravá osa: splatnost v letech)

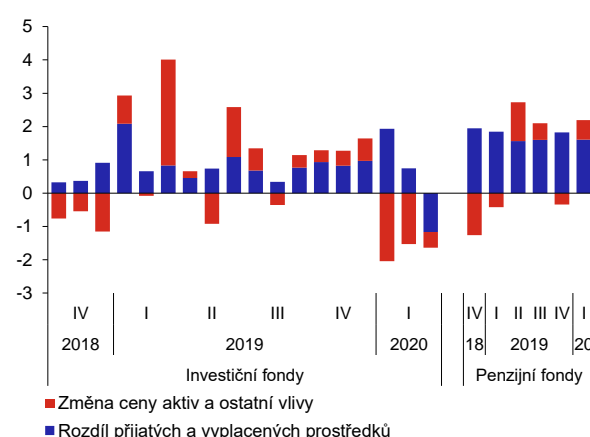

Zdroj: ČNB, CSDB, Refinitiv

Poznámka: KD = korporátní dluhopisy, SD = státní dluhopisy, DDS = doba do splatnosti. DDS je počítána pro všechny držené dluhopisy (tj. včetně dluhopisů bez ratingu). Podíl korporátních dluhopisů s dostupným ratingem na všech držaných korporátních dluhopisech činil v případě pojišťoven 44 %, v případě investičních fondů 42 % a v případě penzijních fondů 66 %. Podíl státních dluhopisů s dostupným ratingem přesahoval u všech segmentů 85 %.

Graf III.19 Rozklad změny hodnoty aktiv investičních a penzijních fondů

(v % aktiv ke konci předchozího období)

Zdroj: ČNB

Poznámka: Pro investiční fondy jsou zobrazena měsíční data, pro penzijní fondy čtvrtletní data.

Rizika související se zvýšenou volatilitou tržních proměnných a dlouhodobými dopady koronavirové krize přetrvávají

Propad cen na finančních trzích byl nejvýznamnější v březnu 2020, zatímco od dubna postupně docházelo ke stabilizaci situace. Riziko nedostatku likvidity domácích institucionálních investorů bylo sníženo prostřednictvím rozšíření nástrojů ČNB o možnost provádět repo operace s nebankovními subjekty (BOX 1). Doporučení ČNB pozastavit vyplácení zisků z roku 2019, směřované pojišťovnám a penzijním společnostem, rovněž dočasně přispělo k zachování dostatečné likviditní i solventnostní pozice těchto segmentů. Přesto však riziko návratu zvýšené volatility na trhy přetrvává společně s nejistotou ohledně dalšího vývoje pandemie a souvisejících opatření proti jejímu šíření. Rovněž postupné odkrývání ekonomických důsledků koronavirové krize může dále negativně působit na ceny akcií či vyvolat vlnu snižování ratingového hodnocení s dopadem na ceny dluhopisů (část II.1.1). To by vzhledem k rizikovosti dluhopisových portfolií nejvíce dopadlo na segment domácích investičních fondů (Graf III.18). Dlouhodobější pokles cen finančních aktiv a současné snižování likviditních rezerv domácností a nefinančních podniků by mohl vést k postupnému odlivu prostředků z domácích nebankovních segmentů finančního trhu a způsobit strukturální změny v domácím finančním systému.

Vývoj v segmentu investičních fondů nejvíce zasáhl akciové fondy...

Nárůst objemu prostředků v sektoru investičních fondů v roce 2019 (meziroční nárůst o 18,6 % na 606 mld. Kč) odrážel jak příliv nových prostředků, tak zhodnocení investic (Graf III.19). Nejrychlejší růst zaznamenaly dluhopisové fondy vlivem přílivu nových prostředků, akciové fondy byly příznivě ovlivněny vývojem cen na akciových trzích (Graf III.20 a Graf III.21). Opačný vývoj nastal po propuknutí koronavirové krize v prvním čtvrtletí roku 2020 (pokles celkových aktiv segmentu mezi 31. 12. 2019 a 31. 3. 2020 o 15 mld. Kč, resp. 2,5 %). Nevíce poklesly akciové fondy (mezikvartálně o 14,7 mld. Kč, resp. 19,3 %) z důvodu poklesu valuací.

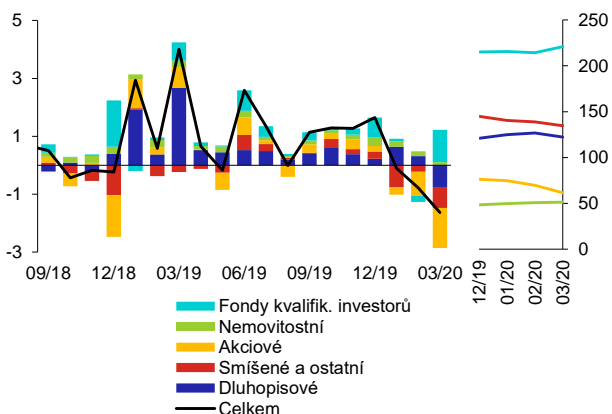
... zvýšený čistý odliv prostředků z některých investičních fondů v březnu 2020 nedosáhl systémového významu

V průběhu března 2020 došlo k odkupu podílových listů dluhopisových fondů v objemu 8,4 mld. Kč,⁷⁶ což je více než dvojnásobek měsíčního průměru z roku 2019 (3,2 mld. Kč). Příliv nových prostředků do dluhopisových fondů činil v březnu 3,9 mld. Kč a čistý odliv tak byl 4,5 mld. Kč (3,6 % aktiv k 29. 2. 2020). Ostatní kategorie investičních fondů byly odlivem prostředků zasaženy méně (Graf III.21). Odliv prostředků obecně představuje riziko zejména pro fondy kolektivního investování, v případě prvního kvartálu však odliv prostředků v řádu nižších jednotek procent aktiv nepředstavoval riziko pro finanční stabilitu, jelikož fondy kolektivního investování držely relativně dostatečný objem likvidních prostředků (Graf III.6 CB). Případná dlouhotrvající krize spojená s postupným odlivem vyššího objemu prostředků z fondů by nicméně mohla nutit investiční fondy postupně prodávat i méně likvidní aktiva, což by v případě některých kategorií aktiv (např. nemovitosti) mohlo vést i k významnější změně jejich cen. Možná rizika plynoucí ze současného vývoje a příspěvek investičních fondů k systémovému riziku ČNB nově hodnotí i prostřednictvím makrozátěžového testu investičních fondů (část IV.2.3).

76 Při hodnocení velikosti odkupů bylo členění investičních fondů provedeno dle seznamu využívaného pro účely měnové a finanční statistiky.

Graf III.20
Míra růstu v segmentu investičních fondů

(v %; pravý panel: v mld. Kč)

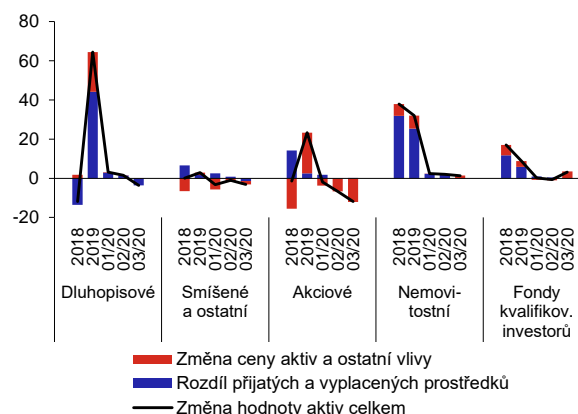

Zdroj: ČNB

Poznámka: Pravý panel zobrazuje hodnotu aktiv spravovaných danými kategoriemi fondů od konce roku 2019.

Graf III.21
Rozklad změny hodnoty aktiv investičních fondů dle investičního zaměření

(v % aktiv ke konci předchozího období)

Zdroj: ČNB

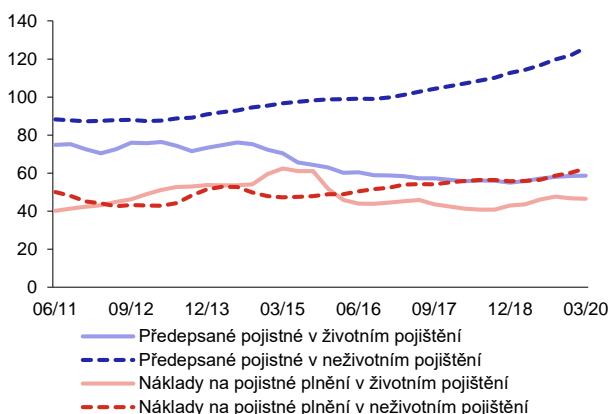
Poznámka: V tomto grafu bylo členění investičních fondů provedeno dle seznamu využívaného pro účely měnové a finanční statistiky.

Domácí pojišťovny vstoupily do koronavirové krize v dobré kondici...

Celková aktiva domácích pojišťoven⁷⁷ v roce 2019 pokračovala v poklesu (meziročně o 4,1 %, resp. o 19 mld. Kč na 457 mld. Kč). Hlavními zdroji tohoto poklesu byly snížení míry využívání syntetického zajištění⁷⁸ a pokles hodnoty podílů v ovládaných osobách z důvodu proběhlých fúzí pojišťoven. V roce 2019 došlo k zastavení poklesu předepsaného pojistného v životním pojištění (meziročně nárůst o 6,7 % na 59 mld. Kč), zatímco předepsané pojistné v neživotním pojištění pokračovalo v růstu stabilním tempem (o 8,2 % na 122 mld. Kč, Graf III.22). Kapitálová vybavenost domácích pojišťoven zůstala v roce 2019 dostatečná, agregátní solventnostní kapitálový poměr setrval bezpečně nad regulační hranicí (Graf III.23). Ziskovost sektoru v roce 2019 vzrostla z důvodu jednorázových vlivů provedených fúzí, výsledky technických účtů životního a neživotního pojištění zůstávají relativně stabilní (Graf III.7 CB).

Graf III.22
Vývoj v pojišťovacím sektoru

(v mld. Kč)

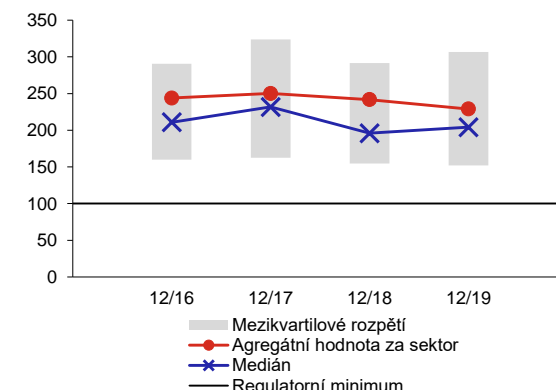

Zdroj: ČNB

Poznámka: Do výpočtu není zahrnuta Exportní garanční a pojišťovací společnost. Graf představuje klouzavý součet hodnot za čtyři čtvrtletí, vyjádřený v hrubé výši, tj. neočištěné o podíl zajišťovatelů.

Graf III.23
Poměr použitelného kapitálu k solventnostnímu kapitálovému požadavku pojišťoven

(v %)

Zdroj: ČNB

Poznámka: Do výpočtu nejsou zahrnuty pobočky zahraničních pojišťoven a Exportní garanční a pojišťovací společnost.

⁷⁷ Popis vývoje domácího pojišťovacího sektoru nezahrnuje Exportní garanční a pojišťovací společnost. Uvedené hodnoty odpovídají rozvaze dle rámce Solventnost II.

⁷⁸ Při syntetickém zajištění proti posílení koruny si instituce půjčí v zahraničí měně, daný úvěr převede do korun a uloží jako zajištěný úvěr u domácí banky. Tato operace tak vede k nárůstu aktiv i závazků.

... nástup krize finanční stability domácího pojišťovacího sektoru agregátně neohrozil...

V prvním čtvrtletí roku 2020 se koronavirová krize ve vývoji klíčových pojistných proměnných ani ziskovosti významně neprojevila. V životním pojištění předepsané pojistné stagnovalo a náklady na pojistná plnění poklesly, v neživotním pojištění předepsané pojistné vzrostlo rychleji než náklady na pojistná plnění. Zvýšená volatilita na finančních trzích v průběhu března a dubna 2020 neohrozila agregátní finanční stabilitu domácího pojišťovacího sektoru. Významný podíl investičního portfolia drží pojišťovny v domácích státních dluhopisech (Graf III.17), jejichž ceny byly nárůstem rizikové averze na finančních trzích zasaženy pouze omezeně a dočasně (Graf III.16 a část II.1.2).

... dlouhodobé dopady krize však mohou domácí pojišťovny ovlivnit

Případný déletrvající ekonomický pokles by mohl ovlivnit pojišťovny v oblasti životního i neživotního pojištění. Návrat do prostředí dlouhodobě nízkých výnosů vzhledem ke globálnímu uvolnění měnových politik (část II.1.1) představuje riziko pro atraktivitu produktů životního pojištění s investiční složkou, jelikož pro pojišťovny může být obtížné dosáhnout na finančních trzích výnosů nabízejících kladný reálný výnos. Může proto dojít k obnovení poklesu zájmu o tyto produkty (Graf III.22). Prostředí nízkých výnosů navíc může motivovat pojišťovny k „honbě za výnosem“, což by dále zvyšovalo citlivost investičních portfolií na případný opětovný nárůst volatility na finančních trzích. Výpadek příjmů firem a domácností rovněž může znamenat pokles poptávky i po čistě rizikových pojistných produktech. Vzhledem ke zvýšené konkurenci v některých pojistných odvětvích tak může v dalších letech dojít k poklesu ziskovosti pojišťovacího sektoru.

Aktiva spravovaná penzijními společnostmi vzrostla i v prvním čtvrtletí roku 2020...

Celková aktiva spravovaná fondy penzijních společností v roce 2019 vzrostla o 37,4 mld. Kč (8 %) na 507,7 mld. Kč. Dynamický růst (o 11 mld. Kč, resp. 2,2 %) pokračoval i v prvním čtvrtletí roku 2020, propuknutí koronavirové krize se tak na agregátní dynamice segmentu neprojevalo. Růst aktiv v roce 2019 i v prvním čtvrtletí roku 2020 byl zapříčiněn zejména vyššími vklady účastníků oproti vyplaceným dávkám (Graf III.19). Tento vývoj odrážel jak mírný růst počtu účastníků, tak jejich konzervativní chování – po nárůstu nejistoty spojené s propuknutím pandemie koronaviru nebylo ke konci prvního čtvrtletí roku 2020 zaznamenáno výrazné zvýšení počtu případů odbytného. V případě déletrvajícího ekonomického propadu by však mohly být domácnosti čelící propadu příjmů nuceny přistoupit ke snížení příspěvků nebo výběru části svých úspor na stáří, což by mohlo dynamiku růstu penzijních fondů zastavit nebo zpomalit.

... koronavirová krize investiční portfolia penzijních fondů ovlivnila

Propad cen na globálních finančních trzích (část II.1.1) dopadl zejména na nekonzervativní účastnické fondy. Hodnota jimi spravovaných aktiv v prvním čtvrtletí sice stoupla, tento růst byl však pomalejší než u ostatních typů penzijních fondů (růst o 0,6 mld. Kč., resp. 1,6 %). Dopad propadu cen aktiv na bilance transformovaných fondů a povinně konzervativních fondů byl mírnější. Tyto fondy dlouhodobě drží většinu portfolia v českých státních dluhopisech, jejichž ceny byly vystaveny nižší volatilitě (Graf III.16). Nejvýznamnější propad cen českých státních dluhopisů z důvodu nárůstu rizikové averze, ke kterému došlo v průběhu března 2020, byl následně převážně kompenzován vlivem snížení měnověpolitických sazeb a stav portfolií ke konci března 2020 proto předchozí volatilitu neodrážel (část II.1.2).⁷⁹

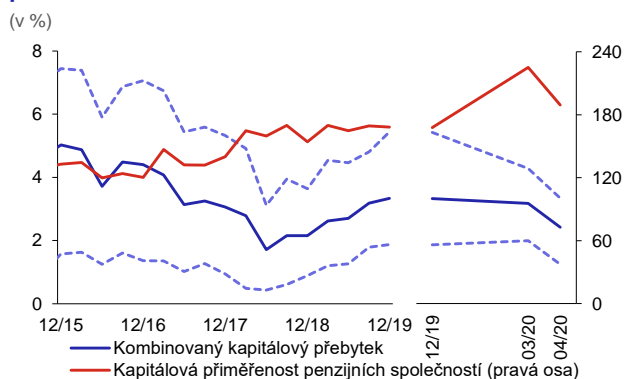
Nízká kapitálová vybavenost vystavuje transformované fondy zranitelnosti v případě pokračující volatility cen českých státních dluhopisů

Agregátní kombinovaný kapitálový přebytek⁸⁰ v roce 2019 vzrostl na úroveň poblíž 3 %, kde zůstal vzhledem k výše popsanému vývoji i v prvním čtvrtletí roku 2020 (Graf III.24). Stablní kapitálový přebytek v prvním čtvrtletí roku 2020 odrážel příznivý vliv růstu kapitálových poměrů penzijních společností, ale zároveň agregátní pokles přebytku aktiv transformovaných fondů nad jejich závazky (Graf III.25). V průběhu dubna 2020 došlo ke stabilizaci vývoje na finančních trzích, agregátní pokles přebytku aktiv nad závazky nicméně pokračoval vzhledem k připsání podílu na zisku z předchozího roku účastníkům u většiny transformovaných fondů. Nadále tak přetrvává riziko, že v případě návratu zvýšené volatility na trhu českých státních dluhopisů převáží závazky transformovaných fondů nad jejich aktivy a penzijní společnosti do nich budou nuceny doplnit prostředky. Ze stejného důvodu vzhledem k relativně nízké úrovni kapitálových přebytků penzijních společností ve vztahu k velikosti transformovaných fondů existuje rovněž riziko neplnění kapitálové přiměřenosti penzijních společností. Z velikosti kombinovaného kapitálového přebytku ke konci dubna 2020 lze usuzovat, že vlastníci tří penzijních společností by byli nuceni doplňovat kapitál z důvodu neplnění regulačních požadavků při znehodnocení aktiv transformovaných fondů menším než 2 %.

79 Příznivý vliv snížení měnověpolitických sazeb se projevil zejména v případě dluhopisů s fixním kuponovým výnosem vlivem snížení diskontních sazeb použitých pro ocenění dluhopisů. Ceny dluhopisů s variabilním kuponovým výnosem jsou obecně relativně imunní vůči pohybům sazeb, jelikož vliv změny diskontního faktoru je kompenzován změnou hodnoty kupónů vlivem změny měnověpolitických i referenčních sazeb. Pokles cen českých státních dluhopisů vlivem zvýšené rizikové averze v průběhu března proto nebyl v případě dluhopisů s variabilním kuponem následován opětovným růstem cen v návaznosti na měnověpolitický vývoj a jejich držitelé tak realizovali ztráty.

80 Jako měřítko zranitelnosti je používán ukazatel kombinovaného kapitálového přebytku. Ten představuje součet kapitálového přebytku penzijních společností a rozdílu aktiv a závazků transformovaných fondů.

Graf III.24
Kombinovaný kapitálový přebytek a kapitálová přiměřenost

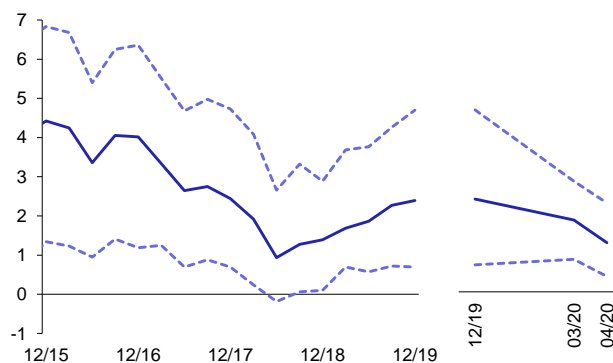

Zdroj: ČNB

Poznámka: Čárkované čáry značí minimální a maximální hodnoty kombinovaného kapitálového přebytku napříč transformovanými fondy.

Graf III.25
Přebytek aktiv transformovaných fondů nad závazky

(v % celkových aktiv transformovaných fondů)

Zdroj: ČNB

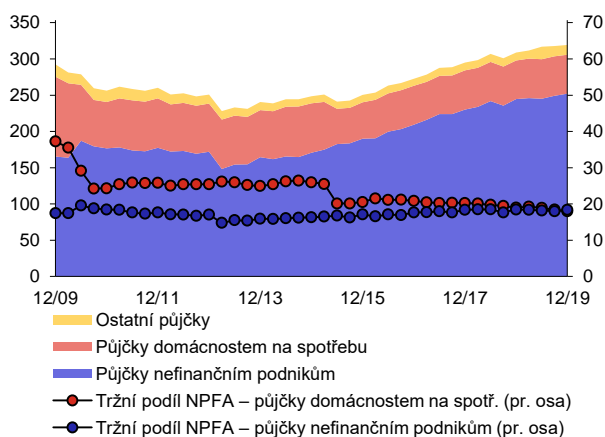
Poznámka: Čárkované čáry značí minimální a maximální hodnoty napříč transformovanými fondy.

Vývoj tržních podílů a rizikovosti úvěrů nebankovních poskytovatelů je diferenciován

Celkový objem úvěrů poskytnutých nebankovními poskytovateli financování aktiv (NPFA) pokračoval v růstu (meziročně o 10,5 mld. Kč na 319,3 mld. Kč). Dynamika růstu nicméně doznala oproti minulým letům dalšího mírného zvolnění (Graf III.26). Zatímco průměrný meziroční růst v letech 2016 a 2017 činil 8,1 %, v roce 2018 tempo růstu pokleslo na průměrných 5,7 % a v roce 2019 dále na úroveň 4,2 %. K meziročnímu růstu objemu úvěrů poskytnutých NPFA zásadní měrou přispěly podobně jako v minulých letech úvěry nefinančním podnikům (meziroční růst o 3,0 %) a menší měrou i úvěry na spotřebu (0,9 %). Vývoj tržních podílů a rizikovosti úvěrů nebankovních poskytovatelů je v jednotlivých segmentech diferenciován. Zatímco tržní podíl NPFA na úvěrech poskytnutých nefinančním podnikům v roce 2019 stagnoval, u úvěrů domácnostem (zpravidla úvěry na spotřebu) pokračoval trendový pokles z posledních let. Rizikovost měřená 3měsíční mírou selhání vzrostla u úvěrů NPFA domácnostem meziročně o 23 b. b. na 2,24 %, naopak u úvěrů NPFA nefinančním podnikům se míra selhání po zvýšení v roce 2018 téměř vrátila na úroveň z roku 2017 (Graf III.8 CB). Obecně se nemění dlouhodobější závěr týkající se porovnání rizikovosti úvěrů NPFA a bank: úvěry domácnostem vykazují u NPFA vyšší míru úvěrového rizika, zato u úvěrů nefinančním podnikům lze pozorovat u obou segmentů finančního sektoru v zásadě podobné hodnoty, neboť přibližně tři čtvrtiny úvěrů NPFA nefinančním podnikům představují zajištěné úvěry leasingové povahy. V následujících měsících může být rizikovost úvěrů NPFA negativně ovlivněna dopady koronavirové krize, i přestože se na NPFA rovněž vztahuje zákon o odkladu splátek.

Graf III.26
Půjčky nebankovních poskytovatelů financování aktiv

(stav úvěrů v mld. Kč; pravá osa: v %)

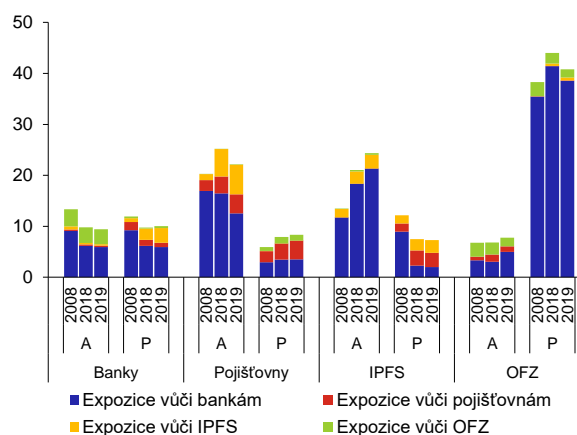

Zdroj: ČNB

Poznámka: Tržní podíl NPFA je vztažen k celkovým úvěrům rezidentům poskytnutým dohromady bankami a nebankovními zprostředkovateli. Tržní podíl nezávislých NPFA je vztažen pouze k úvěrům rezidentům poskytnutým všemi NPFA.

Graf III.27
Podíl expozic vůči domácím finančním protistranám

(v % finančních aktiv a pasiv segmentů)

Zdroj: ČNB

Poznámka: A = aktiva, P = pasiva. IPFS = Investiční a penzijní fondy a společnosti. Segment ostatních finančních zprostředkovatelů (OFZ) zahrnuje zejména NPFA a nebankovní obchodníky s cennými papíry. Hodnoty jsou vždy ke konci daného roku.

III.4 PROPOJENOST FINANČNÍHO SYSTÉMU

Přímá bilanční propojenost měla pouze omezený vliv na šíření nepříznivých podmínek po propuknutí koronavirové krize...

Banky byly v roce 2019 nadále nejvýznamnějším článkem domácí přímé bilanční propojenosti (Graf III.27). Meziročně mírně narostl význam bankovních vkladů v bilancích penzijních a investičních fondů a ostatních finančních zprostředkovatelů. To podpořilo jejich likviditní pozici a učinilo je tak agregátně odolnějšími vůči likviditní zátěži související s propuknutím koronavirové krize (část III.2). Domácí pojišťovny by mohly čelit určitému přenosu napětí na finančních trzích prostřednictvím jimi držených podílů v investičních fondech (Graf III.16). Investiční fondy, jejichž prostřednictvím pojišťovny investují na finančních trzích, jsou nicméně často vytvořené specificky pro tento účel. Pojišťovny jsou proto pouze omezeně vystaveny riziku přenosu případné zátěže, která by plynula z nárůstu výpovědí investičních produktů domácnostmi či jinými účastníky domácího finančního trhu. Dlouhodobým dopadem koronavirové krize a souvisejícího ekonomického poklesu může být pokles příjmu bank z titulu podílu na zisku ostatních subjektů v rámci domácích finančních skupin.

... nepřímá propojenost prostřednictvím společných expozic se projevila na trhu státních dluhopisů

Nárůst rizikové averze na trzích se projevil i skokovým růstem bid-ask rozpětí českých státních dluhopisů (část II.1.2). To částečně přispělo k dočasnému poklesu cen českých státních dluhopisů v průběhu března 2020, který byl ovlivněn i odlivem zahraničních investorů z domácího trhu. Případný nedostatek likvidity domácích finančních institucí v prostředí zvýšené rizikové averze by mohl vést k nucenému prodeji státních dluhopisů s dalším dopadem do jejich cen a souvisejícím přenosem zátěže na ostatní držitele státních dluhopisů. Toto riziko nicméně v prvních měsících roku 2020 nebylo naplněno vzhledem k dostatečné likviditní pozici domácích držitelů státních dluhopisů (části III.2 a III.3), která byla dále podpořena nově zavedenými opatřeními ČNB na podporu likvidity (část II.1.2).

Banky zůstávají ve svých majetkových skupinách v pozici čistého věřitele...

V prvním čtvrtletí roku 2020 došlo ke stagnaci celkové věřitelské pozice pěti největších domácích bank v rámci jejich skupin (Graf III.28). Čistá výše pohledávky za ovládanými subjekty meziročně sice vzrostla o 23,6 mld. Kč na 146,8 mld. Kč, nicméně čistá věřitelská pozice v % regulačního kapitálu domácích bank zaznamenala pokles o 0,1 p. b. na 36,3 % celkového regulačního kapitálu. Na aktivní straně bankám narostly pohledávky vůči vlastním NPFA (meziročně o 4,2 mld. Kč), kteří zůstávají nejvýznamnějším dlužníkem v rámci bankovních skupin (82,5 % všech pohledávek). Vysoká koncentrace pohledávek vůči NPFA je nicméně dlouhodobě stabilní a vzhledem k povaze obchodů ovládaných společností (leasing, faktoring) nezakládá zvýšené riziko. Meziročně rovněž došlo ke snížení přijaté likvidity od stavebních spořitelen (o 9,7 mld. Kč). Tato položka nicméně tvoří podobně jako v minulých letech nejvýznamnější součást závazků bank v rámci svých skupin (z 69,6 %).

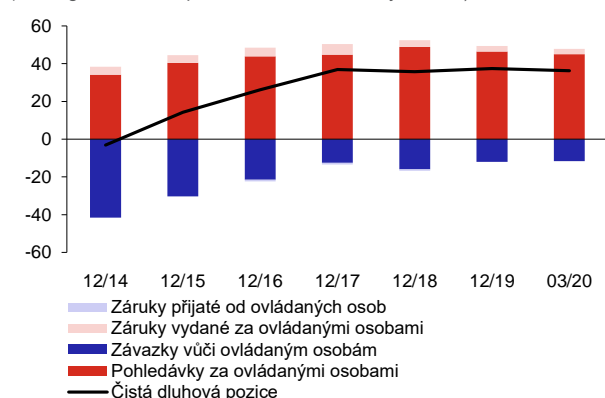
... trend prohlubování čisté dluhové pozice bank vůči nerezidentům se pozvolna obrací

Čistá dluhová pozice pěti největších domácích bank vůči zahraničním mateřským finančním institucím meziročně poklesla o 30,4 p. b. na -215,8 % regulačního kapitálu těchto bank (Graf III.29). Trend prohlubování čisté dluhové pozice z posledních let se tak pozvolna obrací.

Graf III.28

Provázanost v rámci domácích bankovních skupin

(v % regulačního kapitálu domácích mateřských bank)

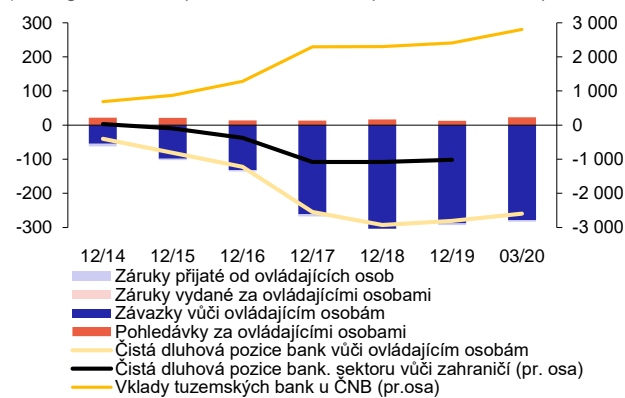
Zdroj: Povinné informace k uveřejnění podle vyhlášky 123/2007 Sb. a vyhlášky 163/2014 Sb.

Poznámka: Graf znázorňuje agregátní propojenost největších domácích bank, tj. České spořitelny, ČSOB (mimo Hypoteční banky), Komerční banky a Raiffeisenbank. Unicredit Bank je zahrnuta pouze v obdobích, kdy ovládala subjekty.

Graf III.29

Provázanost ve vztahu k zahraničí

(v % regulačního kapitálu domácích bank; pravá osa: v mld. Kč)

Zdroj: Povinné informace k uveřejnění podle vyhlášky 123/2007 Sb. a vyhlášky 163/2014 Sb., výroční zprávy bank, ČNB

Poznámka: Graf znázorňuje agregátní úvěrovou propojenost pěti největších domácích bank ve vztahu k jejich matkám. Čistá dluhová pozice bankovního sektoru představuje čistou celkovou pozici všech bank vůči všem nerezidentům bez započtení účastí.